

З ІСТОРІЇ ЗАСНУВАННЯ І РОЗВИТКУ СОСНІВСЬКОГО ЦУКРОВОГО ЗАВОДУ

З 38 цукрових заводів Вінниччини одним з найстаріших є Соснівський завод виробничою потужністю 1,18 тисячі тонн переробки буряків на добу, який був збудований у 1857р. коштом графині Ю. Браніцької¹. В той час це було малопотужне підприємство, де переважала ручна праця, а перевезення буряків, палива і вивезення цукру виконувалось гужовим транспортом. Цукор видобували методом гарячої вимочки, майже без очищення соків. Його вихід становив лише 3,1% до ваги буряків. Станція очищення соків була встановлена тільки у 1892р., після реконструкції заводу.

В ході другої реконструкції у 1917р. на заводі встановили два парових котли на вугіллі, перебудували вапняко-випалювальну піч, встановили 4 парових машини. В цей час вже працювала малопотужна електростанція, але, як і раніше, переважала ручна праця. Середня потужність заводу була доведена до 300 тонн переробки буряків на добу, а цукру вироблялось 40 тонн щодоби².

У роки громадянської війни завод був зруйнований. Роботу його було відновлено у 1920р. Підприємство відбудовувалось, нарощувало виробництво продукції у наступні роки. Так, з 12 жовтня по 1 грудня 1923р. завод виробив 2111,3 тонни цукру³.

Значний технічний розвиток підприємства відбувся у передвоєнні роки, що сприяло збільшенню виробництва продукції і покращенню якісних показників роботи. Зокрема, в 1938р. завод виробив 10444,2 тонни цукру з його виходом 16,33% до ваги перероблених буряків⁴. У виробничий сезон 1940-41р. добува переробка буряків становила 453,3 тонни.

Під час Великої Вітчизняної війни частину устаткування заводу було вивезено у Воронезьку область, а решта була знищена. Збитки, нанесені заводу, становили 2,9 млн. радянських карбованців.

У повоєнний час із залишків Джуринського та Соснівського цукрозаводів було відновлено саме Соснівський цукровий завод. І вже в сезон 1948-49р. він вступив до ладу з потужністю 550 тонн переробки буряків на добу.

Поступово проводилась поетапна реконструкція підприємства. На зміну численним паровим локомотивам було впроваджено в експлуатацію електростанцію, парові котли на твердому паливі замінили більш потужними, фільтрувальні преси – дисковими фільтрами. Нарощувалась виробнича потужність підприємства. Почав виробничий сезон 1958/59р. завод з потужністю 720,9 тонни переробки буряків на добу.

У 1973р. парові машини замінили турбінами, застарілі парові котли – новими. Потужність підприємства зросла до 920 тонн переробки буряків на добу, а в 1980р. вона ще зросла на 60 тонн.

Науково-технічний прогрес все більше входив у життя підприємства, відбувалось технічне переозброєння, впровадження нового обладнання, більш досконалої технології та організації виробництва. Було проведено реконструкцію продуктового цеху. Замінено вакуумні апарати, встановлено центрифуги із програмним управлінням, проведено реконструкцію бурякопереробного цеху із заміною дифузійної батареї “Роберт” на постійно діючу дифузійну поліпшеної системи.

Впроваджено схему очищення дифузійного соку з прогресивною холодною переддефекацією і холодно-гарячою основною дефекацією ОД-3. Замінено чотирисекційний відстійник “Чекунда” на вертикальний відстійник. А в 1993 р. утфелемішалки – кристалізатори замінено вертикальною утфелемішалкою, також було замінено центрифуги на більш досконалі апарати.

Цікаво, що в час заснування Соснівського цукрового заводу для працівників підприємства було споруджено чотири будинки, у яких жили спеціалісти. Нащадками родин цукроварів були нині покійні Станіслав Дозорець, Харитон Кульбачук, Станіслав Мазур, Йосип Петелько, а зараз

вже їх онуки й правнуки продовжують сімейну традицію.

Росли люди, ріс завод. Підприємство мало своїх орденосців, серед яких і кавалер ордена Леніна Микола Іванович Чіпак, апаратник, слюсар. Такого кристалу, як у нього, не могли добитися професіонали, а він фактично був самоучка. Зараз ветерану вже близько вісімдесяти років і він являє живу історію цього цукрового підприємства. У шістдесятих роках завод мав Перехідний червоний прапор, котрий було передано з Молдови. Утримувався заводчанами він цілих п'ять років.

На заводі сумлінно працювали робітники, інженерно-технічні працівники, службовці. Серед них колишні фронтовики Іван Кальніченко, Юрій Ворона, Ольга Кальніченко, Анатолій Маліков, Галина Кульбачук, Надія Нестерук та інші. Спеціалісти, що прибували на завод після закінчення вищих навчальних закладів та середніх спеціальних навчальних закладів, назавжди залишались на підприємстві.

Робітники, що працюють на заводі, в основному проживають в навколишніх селах. Їх доставляють на зміну машинами. Це – працівники з Плетанівки, Мальовничого, Козлівки, Гибалівки. А один з них, Михайло Логін, все життя пішки приходив на роботу із Теклівки, а це близько 20 кілометрів.

Не обминули і Соснівський цукровий завод негаразди, пов'язані з недоліками у реформуванні агропромислових підприємств України при переведенні їх на ринкові умови господарювання. Різке зменшення виробництва цукрових буряків в зоні Соснівського заводу, як і у всій Вінницькій області та в країні в цілому, ставило під сумнів в один час доцільність роботи заводу. Так було в 1997р., коли підприємство зовсім не працювало. Почали на підприємство приїжджати різного рангу керівники і говорити про репрофілювання заводу. Начебто цукор вироблятиме Деробчинський цукровий завод, а Соснівський буде переобладнуватись на виробництво спирту. Вже й частина людей пішла працювати на Деробчинський цукровий завод, вже й буряки туди завезли, вже й достроково на пенсію одинадцять чоловік відправили, аж доки ті працівники, що залишились на підприємстві, не побачили, що готується документація не на репрофілювання Соснівського заводу, а на його банкрутство. Отоді й спохватились, нажахані обманом.

Тоді колишній головний інженер заводу Фурман Віктор Федорович, який на той час працював у банку "Аваль", почав ламати у колективі підприємства стіну байдужості, почав повертати завод до життя. Кругом їздив, а не дав підприємству загинути. Вже у 1998р. завод працював, виробляв цукор і за рахунок виробленої продукції навіть розрахувався з боргами за минулі роки.

Треба особливо сказати про керівника Соснівського цукрового заводу, яким є Фурман Віктор Федорович. Це дуже ініціативна, ділова людина, висококваліфікований фахівець і організатор виробництва, що за своїм рівнем відповідає усім вимогам ринкових відносин. На підприємстві він усім потрібен, для всіх бажаний і всім уміє дати раду. Разом зі спеціалістами підприємства ним розроблені умови співробітництва з виробниками цукрової сировини та її вирощуванню і доставці на завод, по розрахунках за вирощені цукрові буряки і передачі підприємству для переробки.

Соснівський цукровий завод за рівнем сучасного устаткування входить до першої п'ятірки цукрових підприємств Вінницької області. Таких утфелемішалок, як на заводі, є тільки три на всю Вінниччину. Нові центрифуги, нова станція фільтрації соку в автоматичному режимі з устаткуванням фільтрів МВЖ і РКО з виведенням сухого дефекату дозволяє обходитись без полів фільтрації і сприяє охороні природи. Установка вертикального відстійника по очищенню вод другої категорії не забруднює водойм і сприяє нормальній екологічній безпеці. На заводі обладнано нову патокову ємність на 3 тисячі тонн, дві ємності по 2 тисячі тонн на мазут, побудовано мийне відділення. Нова мийка і два ополоскувачі дають можливість більш ефективно очищати цукрові буряки від легких домішок і підвищують якість стружки. Повністю замінено випарювальну установку і реконструйовано основний корпус заводу, на 5 метрів піднято дах, що поліпшило умови праці людей, замінено дах на ТЕЦ. Дуже багато зроблено в автоматизації

виробничих процесів по полегшенню умов праці, економії палива, теплоенергетичних ресурсів та поліпшенні охорони природи.

Накреслені плани розвитку підприємства і на майбутнє. До них входить перш за все заміна сушильного відділення і, звичайно ж, будівництво газопроводу й переведення котельні на газ, а також підключення “до труби” мікрорайону Соснівка. На сушильне відділення потрібно коштів в межах 300 тисяч гривень, а на газопровід – 1 млн. 200 тисяч гривень. Якщо реалізація першого завдання дасть змогу підвищити потужність заводу від 1200 до 1500 тонн переробки цукрових буряків на добу, то газифікація взагалі дасть підприємству друге життя, бо більше не треба буде шукати по всій Україні мазуту. Вже зараз на заводі є для проведення робіт 3 кілометри заізольованих газових труб. Є й підрядчик – акціонерне товариство “Ободівкагаз”, що у Тростянецькому районі. Добрі господарські стосунки має підприємство і з обласною філією “Приватбанку”, який кредитує виробничі потреби заводу, пов’язані з придбанням мазуту, дизельного пального тощо.

Тепер на Соснівському цукровому заводі працює 320 трудівників, а місто, бо завод нині належить до Шаргорода, отримує відповідно кошти за рахунок податків від прибутків підприємства. Район має працююче перспективне підприємство, на яке покладаються великі надії. Серед кращих виробників – слюсар-наладчик Петро Шкварук, а серед спеціалістів відзначаються старанням начальник КВПІА Леонід Мельник, головний механік Володимир Левченко, начальник електроцеху Василь Вихристюк.

Завод уклав договори на поставку цукросировини з 22 бурякосіючими господарствами. Свою продукцію возять для переробки як сільгоспідприємства, так і фермерські господарства. Найбільше сировини надходить із Козлівки, Калинівки, Івашковець, Клекотини, Конатковець.

Для доставки цукросировини кожного сезону цукроваріння в останні роки використовується не лише транспорт господарств, а й заводський та найманий. Підприємство уклало договори на перевезення із агромашем, агробудом та автошколою. Отож, до 30 автомобілів від заводу щосезону забезпечують своєчасну доставку сировини на бурякопункт. І це, хоч і не дуже вигідно, бо на кожній тонні втрачається 9 копійок, єдино можливий варіант, щоб буряки не залежувалися на полі. Кожного дня під час сезону цукроваріння привозять на завод стільки солодких коренів, що їх вистачає на півтори доби для переробки.

Умови співпраці заводу з господарствами, що вирощують цукрові буряки, дуже вигідні для обох сторін, адже, наприклад, в сезон цукроваріння 2000-2001 року за тонну буряків завод платив 145 гривень, цукор реалізував виробникам цукросировини по 2040 гривень за тонну і навіть з мішками. Крім того, господарства можуть отримувати жом, що вкрай потрібно для годівлі худоби.

У ринкових умовах важливою складовою успішного господарювання кожного підприємства є здобуття довіри у своїх партнерів. Таку довіру і впевненість у своєчасних взаєморозрахунках Соснівський цукровий завод має у партнерів по агрокомплексу. Тому в останні роки на підприємство постачають буряки не лише господарства Шаргородського району, а й Чернівецького, Мурованокуриловецького, Могилів-Подільського та Жмеринського районів. Буряководи знають, що з ними вчасно будуть проведені розрахунки за цукросировину. Більше того, щороку завод допомагає їм насінням, дизпаливом.

Зараз колектив Соснівського цукрового заводу працює у складних ринкових умовах. Він постійно вишукує резерви, вдосконалює матеріально-технічну базу підприємства, розвиває сталі господарські зв’язки з партнерами, докладает чимало зусиль по забезпеченню своїх потреб в цукросировині, матеріально-технічних ресурсах й щороку нарощує виробництво цукру. У виробничий сезон 2000-2001 року завод переробив 35931 тонну цукрових буряків, виробив 3481 тонну цукру і цим підтвердив свою дієздатність в умовах ринку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Фабрично-заводские предприятия Российской Империи. Издание второе. –Петроград, октябрь 1914.- С. 7826; 2. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО).- Ф. Р-613.-Оп.1.-Спр.5. Арк.32. 3. ДАВО.- Ф. Р-568.-Оп.2.-Спр.6.-Арк.15.; 4. ДАВО.-Ф. Р-4406.-Оп.1.-Спр.4.-Арк.169.